

Calamobius filum (ROSSI, 1790) (Coleoptera:
Cerambycidae) – nowy dla fauny Polski gatunek
chrząszcza

Calamobius filum (ROSSI, 1790) (Coleoptera: Cerambycidae)
– a new beetle species to the Polish fauna

Jan TATUR-DYTKOWSKI¹, Andrzej TRZECIAK², Paweł GÓRSKI³

¹ ul. Wąwozowa 4/17, 02-796 Warszawa; e-mail: tatur.dytkowski@gmail.com

² Stasiówka 94, 39-200 Dębica; e-mail: atrzeciak2@wp.pl

³ Zakład Parazytologii, Wydz. Med. Wet., SGGW,
ul. Nowoursynowska 159, 02-776 Warszawa; e-mail: pawel.kryzys@op.pl

ABSTRACT: *Calamobius filum* (Rossi, 1790) was found in the Western Bieszczady Mountains. The species is new to the Polish fauna. The species distribution, notes on its biology and northward expansion are provided. The habitus of *C. filum* is demonstrated.

KEY WORDS: Coleoptera, Cerambycidae, *Calamobius filum*, new record, Bieszczady Mts, Poland.

Calamobius filum (ROSSI, 1790) jest szeroko rozmieszczonym gatunkiem śródziemnomorskim. Jego zasięg rozciąga się od Półwyspu Iberyjskiego na zachodzie do północnego Iranu na wschodzie oraz od północnej Afryki na południu do Karpat na północy (ZAMOROKA i MATELESHKO 2016).

Jest to chrząszcz występujący przede wszystkim na stanowiskach suchych i gorących, często w ekosystemach stepowych. Związany jest z różnymi gatunkami traw: *Agropyron* spp., *Arrhenatherum elatius* (L.) P.BEAUV. ex J.PRESL & C.PRESL., *Avena longiglumis* DURIEU, *A. sterilis* L., *Calamagrostis pseudophragmites* (HALLER F.) KOELER, *Dactylis glomerata* L., *Hedysarum coronarium* L., *Hordeum murinum* L., *Leymus*

sabulosus (LAM.) TZVELEV, *Poa* spp, *Triticum* spp. (BENSE 1995, PAULUS 1976, SLÁMA 1998). Lokalnie może powodować szkody w uprawach różnych gatunków zbóż (SAMA 1988).

Ryc. 1. *Calamobius filum* (Rossi, 1790) – okaz samicy znalezionej w dolinie potoku „Bystry”.

Fig. 1. *Calamobius filum* (Rossi, 1790) – a female specimen found in the valley of the Bystry Stream.

Wzmianki o biologii *C. filum* można znaleźć w literaturze, począwszy już od połowy XIX wieku (GUÉRIN-MÉNEVILLE 1847). Pojaw imagines przypada na maj i czerwiec. Po kopulacji samice składają jedno jajo we wcześniej przygotowanym w łodydze nacięciu. Przeważnie miejsce to jest umiejscowione tuż pod kłosem. Po kilku dniach wylęga się larwa i rozpoczyna żerowanie. Wpierw obgryza miejsce złożenia jaja, co przeważnie kończy się złamaniem podstawy kłosa. Następnie larwa aktywnie żeruje w tkankach łodygi, by w końcu przemieścić się do szyjki korzeniowej, gdzie następuje przepoczwarczenie i przezimowanie (ZAMOROKA i MATELESHKO 2016).

Nieco ponad ćwierć wieku temu *C. filum* został omyłkowo podany z Bieszczad przez angielskiego entomologa COCKELL’A (1990). Chrząższe tego gatunku miały być licznie obserwowane na bieszczadzskich kwiatkach w lipcu. Musiało się to wydawać mało prawdopodobne, ze względu na jego ówczesne rozmieszczenie w Europie oraz późną, jak na ten gatunek porę pojawu. Ostatecznie, weryfikacja okazów dokonana przez MICHALCEWICZA (2003) potwierdziła te przypuszczenia i tym samym błędne oznaczenie COCKELL’A, które w rzeczywistości dotyczyło

Agapanthia villosoviridescens (DE GEER, 1775).

Podajemy szczegóły pierwszych dwóch stwierdzeń *C. filum* na terenie Polski:

- Bieszczady: EV95, 22 VI 2016, Żubracze ad Cisna, 1♀, łąka, odłowiony w czerpak, leg. et coll. A. TRZECIAK

– Bieszczady: FV04, 2 VII 2016, okolice miejscowości Smerek, 1♀, około 720 m n.p.m., łąka w dolinie potoku „Bystry”, odłowiony w czerpak, leg. et coll. J. TATUR-DYTKOWSKI.

Szczyt rójki *C. filum* przypada na drugą połowę maja i trwa do czerwca. Wówczas na danym stanowisku można odnaleźć znaczną liczbę chrząszczy (obserwacje własne autorów z rejonu śródziemnomorskiego).

Początek lipca to zdecydowanie skrajny termin pojawu dla tego gatunku. Tak późna data odłowu może tłumaczyć stwierdzenie tylko pojedynczych osobników na dwóch, oddalonych od siebie o około 17 kilometrów stanowiskach. Interesujące jest również rozmieszczenie najbliższych miejsc występowania *C. filum* na Słowacji. Skupiają się bowiem w południowo-wschodniej części tego państwa, w odległości kilkuset kilometrów od Bieszczad, na południe od łuku Karpat (SLÁMA 1998). Znacznie bliżej polskiej granicy znajdują się stanowiska w czeskiej części Śląska oraz stanowisko na Ukrainie, w obwodzie Zakarpackim. To ostatnie jest oddalone od nowych stanowisk w Polsce o niecałe 100 km.

Prawdopodobnie *C. filum* występuje także na innych stanowiskach w polskiej części Bieszczad. W świetle napływających w ostatnich latach informacji o powiększającym się jego zasięgu, wysoce prawdopodobne jest odnalezienie omawianego gatunku na innych bieszczadzkich łąkach. Należałoby się go także spodziewać na terenie Śląska, przy granicy z Czechami. Ekspansję *C. filum* tłumaczy się postępującym ocieplaniem klimatu, zaniechaniem wypasu i koszenia łąk w wielu rejonach, co sprzyja rozwojowi larw w wysokich trawach, a wreszcie przemieszczaniu się dorosłych owadów wzdłuż dróg i linii kolejowych (CHYBÍK 1996, SLÁMA 1998, DONGRES i CIHLÁR 2010). W ostatniej dekadzie zauważa się przemieszczanie gatunku na wyższe szerokości geograficzne oraz położenia górskie, gdzie zasiedla nietypowe dla siebie biotopy, jak strefa lasu (ZAMOROKA i MATELESHKO 2016).

SUMMARY

Calamobius filum (Rossi) is a thermophilous Mediterranean cerambycid species recorded from Poland for the first time. Two specimens were collected from two localities in the Western Bieszczady Mountains: the village of Żubracze and the valley of the Bystry Stream in the environs of the village of Smerek. The species is expanding its range across northern Europe, where it inhabits higher altitudes and untypical habitats. It has already been recorded from the Czech Republic and Ukraine, close to the Polish borders. Thus, it is highly probable to find further localities of *C. filum* in southern Poland.

PIŚMIENICTWO

- BENSE U. 1995: Longhorn beetles – illustrated key to the Cerambycidae and Vesperidae of Europe. Margraf Verlag, Weikersheim, 512 pp.
- CHYBÍK J. 1996: Tesařík *Calamobius filum* na jižní Moravě. Veronica, **2**: 47.
- COCKELL Ch.S. 1990: Coleoptera of South-East Poland. Bull. Amat. Entomologist's Soc., **49**: 217-220.
- DONGRES V., CIHLÁR V. 2010: První nálezy tesaříka *Calamobius filum* (Coleoptera: Cerambycidae) v Čechách. Západočeske entomologické listy, **1**: 59-61.
- GUÉRIN-MÉNEVILLE F.E. 1847: *Calamobius gracilis*. Meurs et ravages de cet insecte. Annales de la Société entomologique de France. Ser 2, t. **5**: XVIII.
- MICHALCEWICZ J. 2003: *Calamobius filum* (Rossi, 1970) (Coleoptera: Cerambycidae) omyłkowo wykazany z Polski – weryfikacja danych z piśmiennictwa. Wiadomości Entomologiczne, **22** (1): 53.
- PAULUS H.F. 1976: Zur Morphologie und Eidonomie von Jugendstadien des Getreide-Bockkäfers *Calamobius filum* (Coleoptera: Cerambycidae: Lamiinae). Entomologica Germanica, **2** (4): 364-373.
- SAMA G. 1988: Fauna d'Italia. XXVI. Coleoptera Cerambycidae. Catalogo Topografico e Sinonimico. Ed. Calderini, Bologna, XXXVI: 216 pp.
- SLÁMA M. 1998: Tesaříkovití (Cerambycidae) České republiky a Slovenské republiky. Vlastním nákladem, Krhanice, 383 pp.
- ZAMOROKA A.M., MATELESHKO O.Yu. 2016: The first record of *Calamobius filum* (Coleoptera; Cerambycidae) in western Ukraine with notes on its biology, ecology and distribution in Europe. Proc. of the State Nat. Hist. Museum. Lviv, **32**: 113-120.